Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Мамлекет жана укук институтунун, Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин, Ош мамлекеттик университетинин алдындагы Д 12.24.695 диссертациялык кеңештин 12.00.02 – конституциялык укук; муниципалдык укук адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты илимий даражасын ыйгаруу боюнча отурумунда

АЛДЫН АЛА КОРГОО ПРОТОКОЛУ№6

«28» сентябрь 2024-жыл Бишкек ш.

Төрайымдык кылуучу: юридика илимдеринин доктору, доцент **Жумабекова Турдукан Абдыкарыевна.**

Күн тартибинде: Аликулов Бакыт Макешовичтин «Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугун конституциялык-укуктук жөнгө салуу» темасындагы диссертациясын алдын ала коргоо каралат.
12.00.02 – конституциялык укук; муниципалдык укук адистиги боюнча. Диссертациялык кеңештин 13 мүчөсүнүн ичинен 10 илимдин доктору бар. Алардын ичинен каралып жаткан диссертациянын профили боюнча 3 илимдин доктору, 3 жүйөлүү себептер менен келбей калгандар, 5 илимдин доктору онлайн режимде катышууда.

Күн тартиби боюнча кандай пикирлер болот?

Кеңештин мүчөлөрү: Макул!

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.:
Каршылык жок. Күн тартиби бекитилди. Отурумга келүү баракчасына ылайык диссертациялык кеңештин төмөнкү мүчөлөрү катышууда:

1. **Кулдышева Гулсара Кенжеевна** (төрайым) – юридика илимдеринин доктору, профессор; адистиги: 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы, укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы; 12.00.02 – конституциялык укук; муниципалдык укук;
2. **Жылкичиева Кундуз Сапарбековна** (окумуштуу катчы) – юридика илимдеринин доктору, адистиги: 12.00.01-укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндөгү окуулардын тарыхы; 12.00.03 - жарандык укук; бизнес мыйзамы; үй-бүлөлүк укук; эл аралык жеке укук, жарандык процесс;
3. **Жумабекова Турдукан Абдыкарыевна** - юридика илимдеринин доктору, профессор; адистиги: 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы;
4. **Мурзабекова Жыпар Таавалдиевна** - юридика илимдеринин доктору, доцент; адистиги: 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет тууралуу илимдердин тарыхы; 12.00.03 – жарандык укук; ишкердик укук; үй-бүлөлүк укук; эл аралык жеке укук, жарандык процесс (эмгектеринин жыйындысы боюнча);
5. **Мурзаибраимов Нурбек Бектемирович** - юридика илимдеринин доктору, профессор; адистиги: 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана

тарыхы; укук жана мамлекет тууралуу илимдердин тарыхы; 12.00.02-конституциялык укук; муниципалдык укук (эмгектеринин жыйындысы боюнча);

6. Ниязова Анара Натуевна - юридика илимдеринин доктору, профессор; адистиги: 12.00.03 – жарандык укук; ишкердик укук; үй-бүлөлүк укук; эл аралык жеке укук, жарандык процесс;

7. Мухамеджанов Эдуард Булатович - юридика илимдеринин доктору, профессор; адистиги: 12.00.02-конституциялык укук; муниципалдык укук;

8. Туратбекова Чынара Акылбековна - юридика илимдеринин доктору; доцент; адистиги: 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы: укук жана мамлекет тууралуу илимдердин тарыхы; 12.00.03 – жарандык укук; ишкердик укук; үй-бүлөлүк укук; эл аралык жеке укук;

9. Самарходжаев Батыр Билялович - юридика илимдеринин доктору, профессор; адистиги: 12.00.03 – жарандык укук; ишкердик укук; үй-бүлөлүк укук; эл аралык жеке укук, жарандык процесс;

10.Чикеева Зура Чимырбаевна - юридика илимдеринин доктору; доцент; адистиги: 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы: укук жана мамлекет тууралуу илимдердин тарыхы.

Катышуу баракчасына ылайык жыйынга ошондой эле: Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Мамлекет жана укук институтунун, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин жана Ош мамлекеттик университетинин өкүлдөрү чакырылган: ю.и.д. Адилов А.Н., ю.и.к., Ж.Баласагын атындагы КУУнин доценти Нуриев Д.Ш., ю.и.к., КР УИАнын МУИ кызматкери Алтыбаева А.Т., ОшМУ окуутучусу Оморова Г., ОшМУ окуутучусу Аликулов Б.А., саясий и.к., КР УИАнын МУИ кызматкери Сыдыкбаев Ч.М., КР УИАнын МУИ окумуштуу катчысы Мукамбетова Н.К., КР УИАнын МУИ кызматкери Уланбек кызы Карлыгач.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Сөз ю.и.д., Жылкичиева К.С., окумуштуу катчыга изденүүчүнүн өздүк иши боюнча берилет.

Окумуштуу катчы ю.и.д., Жылкичиева К.С.: Аликулов Бакыт Макешовичтин аттестациялык ишинин бардык документтери Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук аттестациялык комиссиясынын талаптарына толук жооп берет жана ылайыктуу түрдө туура түзүлгөн.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Изденүүчүнүн өздүк иши боюнча илимий катчыга кандай суроолор бар? Суроолор жок.

Коргоо үчүн сунушталган диссертациянын негизги жоболорун жарыялоо үчүн сөз изденүүчү Аликулов Бакыт Макешовичке берилет.

Изденүүчү Аликулов Б.М.: Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасынын конституциялык-укуктук статусу татаалдашкан саясий жана экономикалык шарттарда калыптанып жана такталып жатат. Көз карандысыз Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасын тартипке келтирүү боюнча иш-аракеттер республиканын өз алдынча мамлекеттик түптөлүшүнүн,

бекемделишинин жана өнүгүшүнүн маанилүү жана ошондой эле ажырагыс бир бөлүгү болуп саналат. Бул тарыхый маселелерди чечүүнүнүн татаалдыгы төмөнкүлөрдөн турду: биринчиден, “коомдук четтөөгө” алып келбеген, коомдук жана мамлекеттик коопсуздуктун жана ошондой эле адамдын укугунун жана эркиндигинин камсыз кылынуусун гармониялык айкалыштырган Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасы тууралуу сөз болууга жана ал талаптар ишке ашырылууга тийиш эле; экинчиден, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасынын такталуусу жана биротоло чечилүүсү, анын ишенимдүү коргоого алынуусу оперативдик мүнөздөгү саясий, экономикалык, социалдык ж.б. мүнөздөгү татаал прблемалардын комплексин чечүүнү талап кылат; үчүнчүдөн, Кыргыз Республикасынын жаңы геосаясий жана экономикалык абалы мамлекеттик чек аралардын коргоого алынуусунун начарлоосуна алып келди.

Кыргыз Республикасы этникалык, демографиялык жана аймактык туруксуздук менен мүнөздөлгөн Фергана өрөөнүндө жайгашкан. Афганистандагы жана республикага чектеш жайгашкан Тажикстандагы согуштук кагылышуулар эл аралык терроризмдин, наркобизнестин жана мыйзамсыз курал сатуунун булактарына айланды. Мындай аскердик жана саясий туруксуз шарттарда мамлекеттик чек араларды коргоого алуунун укуктук режимдери жана чек аранын коопсуздугун камсыз кылуу маселелери өзгөчө курч турду.

Коргоого чыгарылуучу негизги жоболор. Бул проблеманы илимий талдоонун натыйжасы илимий жаңылыктын элементтерине ээ болгон жана коргоого сунушталган төмөнкү корутундулар жана жоболор болуп саналат:

1. Мамлекеттик чек ара институтунун ченемдик аныктамасы Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бүтүндүгүн, анын аймактарынын кол тийбестигин, анын ичинде мамлекеттик чек араны коргоону жана коопсуздукту камсыз кылуучу эгемендүүлүгүн сактоо боюнча чаралардын жана аракеттердин тутумунун негизи болот, бул Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктарынын жана эркиндиктеринин негизги кепилдиги болуп саналат.

2. Чек ара мыйзамдарынын калыптандыруучу системасы “Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасынын коопсуздугунун конституциялык-укуктук негиздери” комплекстүү конституциялык-укуктук институттун болушун аныктайт.

3. “Кыргыз Республикасынын чек ара укугу” комплекстүү укуктук тармагын түзүү тенденциясы бар экендиги аныкталган.

4. Кыргыз Республикасынын Чек ара кодексин иштеп чыгуу жана кабыл алуу аркылуу чек ара мамилелерин жөнгө салуучу ченемдик укуктук актыларды системалаштыруу жана чек ара мамилелерин мыйзам алдындагы (ведомстволук) жөнгө салуудан алып салуу зарылчылыгы негизделди.

5. Чек ара коопсуздугун жакшыртуу боюнча чараларды ишке ашыруу үчүн негизги программалык документти - Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугун камсыз кылуу Концепциясын иштеп чыгуу жана кабыл алуу зарыл, анда чек ара коопсуздугун чыңдоо жана Кыргыз Республикасынын

Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин чек ара кызмат органдарын мындан ары өнүктүрүү боюнча өкмөттүн ишинин артыкчылыктуу багыттары белгиленген.

6. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек ара саясатынын Негиздерин (концепциясын) иштеп чыгуу жана кабыл алуу боюнча сунуш негизделген, анда Кыргыз Республикасынын чек ара мейкиндиктердеги улуттук кызыкчылыктарды коргоонун максаты, милдеттери, принциптери, негизги багыттары жана механизми жөнүндө расмий түрдө кабыл алынган көз караштардын тутумун сунуштайт, ал Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек ара саясатынын артыкчылыктарын аныктоонун методологиялык негизи болуп саналат.

7. Чек ара кызматы жөнүндө атайын мыйзамдык актыны кабыл алуунун зарылчылыгы негизделди, ал Кыргыз Республикасынын чек ара кызматынын органдарынын ишинин укуктук жана уюштуруучулук негиздерин аныктайт, чек ара кызматынын органдарынын жана алардын кызматкерлеринин укуктарын жана милдеттерин, кепилдиктерин, чек ара кызматынын кызматкерлерин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүн укуктук жана социалдык жактан коргоону аныктайт.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Урматтуу кесиптештер, диссертациялык изилдөөнүн негизги жоболорун угуп, аны талкуулоого киришсек болот, суроолор болсо берүүңүздөрдү өтүнөмүн.

ю.и.д., доцент Мурзаибраимов Н.Б.: 1. Сиздин диссертациялык ишинизде кайсы адабияттары пайдаланылган? 2. Борбордук Азиядагы чек ара конфликтерин, маселелерин кандай чече алсак болот, мисалы Республика Таджикистан менен Кыргыз Республикасынын чек ара маселелери, Республика Узбекистан менен Кыргыз Республикасынын чек ара маселелери? Эл аралык организацияларынан жардам сурашыбыз керекпи?

Изденүүчү Аликулов Б.М.: 1. Жакынкы жылдарга чейин эле Кыргыз Республикасынын Улуттук Коопсуздугунун Мамлекеттик Комитетинин Чек Ара Кызматынын мамлекеттик чек араны коргоого алуу жана анын коопсуздугун камсыз кылуу жана ошондой эле чек араны бекемдөө жана коргоого алуу боюнча мамлекеттик органдардын иштерин координациялоо боюнча мүмкүнчүлүктөрү толугу менен пайдаланылбай келген.

Мурдагы СССР кулап, анын курамындагы республикалар көз карандысыздыкка жетишкенден кийин мамлекеттик чек аралар жана алардын укуктук режимдеринин теориялык-укуктук маселелерине Ганюшкина Б.В., Клименко Б.М., Порка А.А., Скуратов Ю.И., Щербаков А.С. сыяктуу көптөгөн изилдөөчүлөр кайрылышкан.

Мамлекеттик чек аралар жана алардын укуктук режимдерине жана ошондой эле, Кыргыз Республикасынын эгемендигинин укуктук аспектилерине ата-мекендик окумуштуулар Арабаев А.А., Бөрүбашов Б.И., Нурбеков К., Тургунбеков А.Т., Бейшембиев Э.Д., Ожукеева Т.О., Эсенбаев М.А., Мукамбаева Г.А. ж.б. кайрылышкан.

Жогоруда аталган изилдөөчүлөрдүн эмгектерин талдоого алуу менен азыркыга чейин Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек араларын

коргоого алуунун жана коопсуздугун камсыз кылуунун жана ошондой эле чек араны бекемдөөнүн орчундуу маселелеринин жеткиликтүү деңгээлде изилдөөгө алынбай келе жаткандыгын белгилөөгө болот.

2. Кыргыз Республикасынын эгемендүүлүккө ээ болуу процесси бир топ багыттар боюнча жүрөт. Алар төмөнкүлөр: эл аралык укуктук мамилелердин толук кандуу укуктарга ээ болгон субъектиси катары таанылуусу; улуттук мыйзамдардын өз алдынча түзүлүүсү жана кабыл алынуусу; мамлекеттик Куралдуу Күчтөрдүн түзүлүүсү; өз алдынча мамлекеттик бийлик бутактарынын жаралуусу жана алардын иш алып баруу механизмдеринин калыптануусу; мыйзам чыгаруу, аткаруу, сот бийликтеринин кызматтарынын жана алардын мамлекеттик бийликтеги ордуларынын так аныкталуусу ж.б. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасын коргоого алуу жана бекемдөө боюнча кызматтар жана милдеттер жогоруда аталып өткөн мамлекеттик түзүлүштүн башкы багыттары, бийлик жана аткаруу органдары менен бир катарда турат десек жаңылышпаган болор элек. Советтик Социалисттик Республикалар Союзу таркатылгандан кийин чек ара сызыктарын тактоо жана биротоло бекитүү маселелеринде Кыргыз Республикасында айрым бир маселелер жарала калып жатты. Мамлекеттик чек ара маселелери бүгүнкү күндө абдан татаал жана динамикалуу, айрыкча Тажикстан менен болгон чек ара проблемалары республиканы көптөгөн түйшүктөргө, курмандыктарга жана социалдык-экономикалык чыгымдарга алып келүүдө. Бул областта Тажик Республикасынын Кыргызстанга экономикалык жана аскердик-саясий басым көрсөтүүгө болгон аракеттери азыр эч кимге жашыруун деле болбой калды. Баткен областынын Тажикстанга чектеш аймактары чыңалуунун, аймактык жана этностор аралык чыр-чатактардын, тилекке каршы, буга чейин болуп келген жана күтүлүүчү куралдуу кагылышуулардын эпицентрине айланууда. Бул боюнча Кыргыз Республикасынын Президенти Садыр Жапаров 2022-жылдагы Бириккен Улуттар Уюмунун Ассамблеясындагы өз докладында бүткүл дүйнөгө жар сала билдирип өттү. Баткен областына мыйзамдуу түрдө өзгөчө макам берилип, чек ара кызматкерлеринин статустарын, жоопкерчиликтерин жогорулатуу, моралдык-материалдык кызыкчылыктарын колдоого алуу максатында алардын айлык маяналары максималдуу түрдө көтөрүлдү. Казакстан жана Өзбекстан Республикалары менен болгон чек ара маселелеринде салыштырмалуу түрдө проблемалар жок. Өзбекстан менен болгон чек ара маселелери 99% чечилди деп жогорку бийлик өкүлдөрү расмий түрдө жарыялап да жатышат.

ю.и.д., профессор Самарходжаев Б.Б.: В чем заключается совершенствование системы органов обеспечения безопасности границ.

Изденүүчү Аликулов Б.М.: Обеспечение национальной безопасности является важнейшим процессом для защиты кыргызской государственности, сохранения национальной идентичности народа, дальнейшего устойчивого, всестороннего и поступательного развития Кыргызстана, а также поддержания на должном уровне безопасности и стабильности в регионе.

Эффективность, качество и в целом жизнеспособность системы обеспечения национальной безопасности исходят из официально признанных взглядов на роль и место Кыргызской Республики в мире, ее национальные ценности, интересы и цели, способы и средства противостояния внешним и внутренним реальным и потенциальным опасностям и угрозам с учетом изменений, которые произошли в стране, регионе и мире.

Трансформация вызовов и угроз требуют постоянного анализа актуальности Концепции национальной безопасности и разработанных на ее основе планов, доктрин и стратегий.

Меры по предупреждению вызовов и угроз национальной безопасности могут и должны дополняться путем внесения соответствующих изменений и дополнений в разработанные для реализации Концепции планы, стратегии и доктрины. Главными направлениями обеспечения государственной и общественной безопасности являются усиление роли государства в качестве гаранта безопасности личности и прав собственности, совершенствование правового регулирования предупреждения преступности (в том числе, в информационной сфере), коррупции, терроризма и экстремизма, распространения наркотиков и борьбы с такими явлениями, развитие взаимодействия органов обеспечения государственной безопасности и правопорядка с гражданским обществом, повышение доверия граждан к правоохранительной и судебной системам, эффективности защиты прав и законных интересов граждан за рубежом, расширение международного сотрудничества в области государственной и общественной безопасности.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Дагы суроолор болобу? Эгерде суроолор жок болсо, анда сөз изденүүчүнүн илимий жетекчиси, юридика илимдеринин доктору, профессор Г.К. Кулдышевага берилет.

ю.и.д., профессор Кулдышева Г.К.: Урматтуу кесиптештер! Аликулов Бакыт Макешевичтин илимий изилдөө темасы бугунку күндөгу актуалдуу маселеге арналган. Анткени азыркы өткөөл мезгилде болуп жаткан реформалар жана процесстер коомдогу бардык социалдык институттарды камтып, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасынын конституциялык-укуктук статусу татаалдашкан саясий жана экономикалык шарттарда калыптанып жана такталып жатат. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасын тартипке келтирүү боюнча иш-аракеттер мамлекеттин тышкы саясатынын негизги багыты катары республиканын оз алдынча мамлекеттик түптөлүшүнүн, бекемделишинин жана өнүгүшүнүн маанилүү жана ошондой эле ажырагыс бир бөлүгү болуп саналат.

Аталган тарыхый маселелерди чечүүнүн татаалдыгы төмөнкүлөрдөн шарттарды камтыйт: биринчиден, коомдук пикирге дал келген мамлекеттик коопсуздуктун жана ошондой эле адамдын укугунун жана эркиндигинин камсыз кылынуусун гармониялык айкалыштырган Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасы тууралуу соз болууга жана ал талаптар ишке ашырылууга тийиш эле; экинчиден, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасынын такталуусу жана биротоло чечилүүсү, анын ишенимдүү

коргоого алынуусу оперативдик мүнөздөгү саясий, экономикалык, социалдык ж.б. мүнөздөгү татаал проблемалардын комплексин чечүүнү талап кылат; үчүнчүдөн, дүйнөдөгү жацы геосаясий жана экономикалык шарттар мамлекеттик чек аралардын коргоого алынуусунун начарлоосуна алып келди. Диссертант Аликулов Бакыт тарабынан сунушталган диссертациялык изилдөөнүн предмети болуп Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасынын коопсуздугун камсыз кылуу жаатындагы мамлекеттик бийлик органдарынын ишин жонго салуучу конституциялык-укуктук ченемдерди анализдоо талап кылынат.

Диссертациялык изилдөөнүн илимий жацылыгы - буга чейин Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугун камсыз кылууга байланышкан мамлекеттик-укуктук жана эл аралык-укуктук маселелер комплекстүү негизде атайын изилдөөгө алынган эмес. Ошондуктан бул көйгөйлөрдү илимий багытта изилдөө зарылдыгынан улам изилдөөнүн обьекьти катары бул багыт тандалган.

Диссертациялык изилдөөдөгү сунушталган жоболор, тыянактар Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек ара боюнча укуктук-ченемдерине чек ара меселелери боюнча дүйнөлүк алдыцкы моделдерге, теориялык жоболорго, корутундуларга, практикалык сунуштарга таянып берилген.

Диссертациялык изилдөөнүн жоболору жана корутундулары, практикалык сунуштары мамлекеттик чек араларды бекемдөөнү, алардын чектеш республикалар менен биргеликте такталуусун конституциялык-укуктук жактан жонго салат; мамлекеттик чек ара маселелери тууралуу нормативдик-укуктук актылардын системага салынуусу чектеш республикалар ортосундагы гана эмес жергиликтүү калк арасындагы айрым пикир келишпөөчүлүкөрдү да жөнгө салууга алып келет жана мындай аракеттердин натыйжасында чек ара гана эмес мамлекеттик кызыкчылыктарды да жогорку деңгээлде чечүүгө мүмкүнчүлүктөр түзүлөт. Диссертациялык изилдөөнүн жоболорун, корутундуларын жана практикалык сунуштарын юриспруденция багытындагы мамлекет,укуктун теориясы жана тарыхы, конституциялык укук, административдик укук, эл аралык укук академиялык курстарынын окуу процесстеринде колдонулууга болот.

Жыйынтыктап айтканда, бул диссертациялык изилдөөнү өз алдынча аякталган илимий эмгек катары баалап, ачык коргоого татыктуу деп эсептеймин.

Аликулов Бакыт Макешевичтин диссертациялык изилдөөсү Кыргыз Республикасынын Улуттук Аттестациялык Комиссиясынын диссертациялык эмгектерге койгон талаптарына толугу менен жооп берет жана 12.00.02 - конституциялык укук; муниципалдык укук адистиги боюнча “Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугунун конституциялык-укуктук жөнгө салуу” аттуу темада жазылган кандидаттык диссертациясы юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Кеңештин ишин уланталы. Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү, илимий кеңешчиге

сууроолор барбы? Эгерде суроолор жок болсо, анда сөздү эксперттик комиссиянын мүчөлөрүнө берели.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Анда эмесе сөз, эксперттик комиссиянын мүчөсүнун эксперттик корутундусуну менен тааныштырууга соз, юридика илимдеринин доктору, окумуштуу катчыга Жылкичиева К.С., берилет

Окумуштуу катчы ю.и.д., Жылкичиева К.С.: Урматтуу, Төрайым, урматтуу диссертациялык кенешинин мүчөлөрү! Сиздерди диссертациялык кенештин эксперттик комиссиясынын мүчөсүнүн ю.и.д., профессор **Мухамеджанов Э.Б.,** корутундусу менен тааныштырып кетууго уруксат бериниздер.

Становление и развитие Кыргызской Республике неразрывно связано с историей формирования его границ, с субъектами их охраны и защиты. Институт государственной границы в силу ряда специфических свойств изначально занимал особое место в системе обеспечения безопасности государства. Его роль в государственном механизме во многом определяли объективные процессы, происходившие как в нашей стране, так и за ее пределами. В настоящее время перемены, произошедшие во внутреннем состоянии и международном положении Кыргызской Республикки, существенно повлияли на такой неотъемлемый элемент государства, как государственная граница, определяющая пределы территории государства.

Актуальность исследования обуславливается тем, что формирование правового государства и гражданского общества требует более четкой правовой регламентации деятельности правоохранительных и силовых ведомств, так как именно они, при неправильном «использовании», могут стать инструментами подавления институтов демократии в стране. Вместе с тем, сохранение очагов напряженности у рубежей Кыргызстана, создает необходимость постоянного контроля техническим, экономическим и правовым обеспечением пограничной безопасности.

Замечания:

1. В работе предложено систематизировать действующие нормативно-правовые акты регламентирующих пограничные отношения путем разработки и принятия Пограничного кодекса КР. При этом диссертантом не рассмотрена концепция и структура данного кодекса.

2. Диссертантом предложено разработка и принятие программного документа по обеспечению пограничной безопасности Кыргызской Республики, при этом не определяет приоритетные направления государственной деятельности по укреплению пограничной безопасности.

Вышеуказанные замечания носят рекомендательный характер и не умаляет достоинство работы в целом

Предложения:

При оформлении диссертационной работы и автореферата придерживаться требований, установленных в положении Национальной аттестационной комиссии.

Рекомендации:

Разработанные в диссертации теоретические положения можно квалифицировать как новое научное исследование в области теории государства и права, на основе которого разработаны практические предложения и рекомендации

Заключение:

Сформулированные в диссертации Аликулова Бакыта Макешевича на тему: «Конституционно-правовое регулирование безопасности границ в Кыргызской Республике» научные положения, выводы и заключения основаны на достоверных источниках, полученных из обобщения и анализа научной литературы, законодательства и правоприменительной практики.

Структура диссертационного исследования соответствует логике научного исследования и определяется ее целями и задачами. Содержание глав характеризуется цельным внутренним единством. Необходимо отметить логическую последовательность в изложении материала и его завершенность.

Каждая глава резюмирована соответствующими выводами. Внутреннее единство диссертационной работы и полученные результаты с достаточной глубиной нашли отражение в заключении.

В рамках исследования были выведены и обоснованы научные положения и подходы, обладающие научной новизной и практической значимостью. Они направлены на совершенствование законодательства в Кыргызской Республике. В рамках исследования в целях дополнения методологической основы теории права предложено нормативное определение института государственной границы, а также разработки и принятия Концепции пограничной безопасности, управления границами Кыргызстана.

Диссертация содержит ряд новых научных результатов и положений, имеющих внутреннее единство, что свидетельствует о личном вкладе автора в юридическую науку. Предложенные новые способы решения существующих проблем достаточно аргументированы и критически оценены.

Полученные результаты отвечают критериям достоверности, новизны и практической значимости диссертации, что подтверждается документально выводами, достигнутыми диссертантом, неординарностью подхода к исследованию важной и сложной проблематики, а также очевидностью ее практической направленности.

Электронный вариант диссертации, представленной в Диссертационный совет, соответствует рукописи диссертации.

Эксперт диссертационного совета, рассмотрев представленные документы, рекомендует диссертационному совету Д 12.24.695 при Институте государства и права Национальной академии наук КР, Кыргызского национального университета имени Ж. Баласагына, Ошского государственного университета принять к защите диссертацию на тему «Конституционно-правовое регулирование безопасности границ в Кыргызской Республике» на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право.

Төрагалык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Анда эмесе сөз, эксперттик комиссиянын мүчөсүнун эксперттик корутундусуну менен тааныштырууга соз, юридика илимдеринин доктору, окумуштуу катчыга Жылкичиева К.С., берилет

Окумуштуу катчысы ю.и.д., Жылкичиева К.С.: Урматтуу, Төрайым, урматтуу диссертациялык кенешинин мүчөлөрү! Сиздерди диссертациялык кенештин эксперттик комиссиясынын мүчөсүнүн ю.и.д., **Калматов А.Б.,** корутундусу менен тааныштырып кетууго уруксат бериниздер.

Конституционно-правовой статус государственной границы Кыргызской Республики формировался в сложных политических и экономических условиях. Деятельность по установлению государственной границы независимого Кыргызстана явилось важной сферой государственного строительства в Кыргызской Республике.

Сложность реализации данной исторической задачи заключалась в решении различных проблем: формировании государственной границы нового типа, не допускающей возврата к «общественной изоляции», и в то же время гармонично сочетающей права и свободы человека с обеспечением государственной и общественной безопасности; обеспечении новой государственной границы надежной охраной, предполагающей реализацию сложного комплекса политических, экономических, организационных и специальных мер оперативного характера и др.

Актуальность исследованию придает неразработанность методологической базы выявления, систематизации и интерпретации различного рода угроз пограничной безопасности, а также практики политико-правового регулирования действенных мер по выявлению, предотвращению и пресечению угроз объектам национальной безопасности Кыргызской Республики.

В дальнейшем совершенствовании нуждается нормативная правовая база, обеспечивающая безопасность государственной границы и отвечающая требованиям геополитической ситуации, перспективам строительства системы обеспечения пограничной безопасности Кыргызской Республики и стран-членов Содружества Независимых Государств (СНГ).

Замечания:

1. В диссертационном исследовании автором упомянута о тенденции формирования комплексной правовой отрасли - «пограничное право Кыргызской Республики», но при этом не раскрывается сущность такой правовой отрасли в современных условиях развития отечественной правовой системы.

2. Диссертантом не достаточно уделено внимание на исследование основных направлений и механизмов защиты национальных интересов в пограничном пространстве Кыргызской Республики.

3. В работе допущены ошибки стилистического характера.

Вышеотмеченные замечания носят дискуссионный характер и не влияют на общую положительную оценку работы в целом.

Предложения:

Диссертационная работа и автореферат при оформлении должен соответствовать требованиям, установленным в положении Национальной аттестационной комиссии Кыргызской Республики.

Рекомендации:

Разработанные в диссертации теоретические положения можно квалифицировать как новое научное исследование в области конституционного права, на основе которого разработаны практические предложения и рекомендации.

Заключение:

Сформулированные в диссертации Аликулова Бакыта Макешевича на тему: «Конституционно-правовое регулирование безопасности границ в Кыргызской Республике» научные положения, выводы и заключения основаны на достоверных источниках, выработанных на основе обобщения и анализа научно-правовой литературы, законодательства и правоприменительной практики.

Структура диссертационной работы соответствует логике научного исследования и обусловлены ее целями и задачами. Содержание основных частей отличается целостным внутренним единством. В изложении материала наблюдается логическая последовательность и завершенность.

Завершение каждой главы сопровождается соответствующими выводами. Внутреннее единство диссертационного исследования и полученные результаты с достаточной глубиной и логично изложены в заключении.

В контексте исследования автору удалось сделать выводы и обосновать научные тезисы и подходы, которые имеют научную новизну и практическую значимость.

Практические рекомендации работы нацелены на дальнейшее совершенствование законодательства Кыргызской Республики. В рамках исследования для обогащения методологической основы теории права сформулировано нормативное определение института государственной границы, предложена разработка и принятие Концепции пограничной безопасности Кыргызской Республики.

Диссертационная работа включает в свое содержание новые научные результаты и положения, которые обладают внутренним единством, которое подтверждает наличие личного вклада автора в правовую науку. Сформулированные автором современные способы решения имеющихся проблем аргументированы на достаточном уровне и критически оценены.

Научные результаты выведенные в работе соответствует критериям достоверности, новизны и практической значимости диссертации, что свидетельствуется документально выводами, полученными диссертантом, специфичность подхода к исследованию актуальной и сложной проблематики, практическая направленность которой не вызывает сомнений.

Электронный вариант диссертации, представленной в Диссертационный совет, соответствует рукописи диссертации.

Член экспертной комиссии Диссертационного совета Калматов Анарбек Баратович, рассмотрев представленные документы, рекомендует

Диссертационному совету Д 12.24.695 при Институте государства и права Национальной академии наук Кыргызской Республики, Кыргызском национальном университете имени Ж. Баласагына и Ошском государственном университете, принять к защите диссертацию Аликулова Бакыта Макешевича на тему «Конституционно-правовое регулирование безопасности границ в Кыргызской Республике» на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Кеңештин ишин улантабыз. Диссертациялык кенештин эксперттик комиссиясынын мүчөсүнүн корутундусу боюнча кандай суроолоруңуздар бар? Эгерде суроо жок болсо, сөздү диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясынын мүчөсү, юридика илимдеринин доктору, профессор Бейшембиев Э.Дж. берилет.

ю.и.д., профессор Бейшембиев Э.Дж.: Урматтуу, Диссертациялык кенештин мучолору урматтуу диссертациялык кенештин мүчөлөрү!

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасынын конституциялык-укуктук статусу татаал саясий жана экономикалык шарттарда калыптанган. Өлкөбүздүн жаңы мамлекеттик чек арасын түзүү боюнча иш-чаралар Кыргыз Республикасында мамлекеттик курулуштун маанилүү багыты болуп саналат.
Кыргыз Республикасынын жаңы мамлекеттик чек арасын белгилөө жана аны ишенимдүү коргоо ыкчам жана аскердик мүнөздөгү саясий, экономикалык, уюштуруучулук, атайын иш-чаралардын комплексин ишке ашырууну болжолдойт. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасын коргоонун жана сактоонун ченемдик укуктук базасы заманбап реалдуулукка жана улуттук коопсуздукту камсыз кылуунун коомдук-саясий талаптарына шайкеш келбейт, илимий системалаштырууга, кырдаалдын өнүгүшүн жана Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугун камсыз кылуу системаларын куруунун келечегин эске алуу менен андан ары өркүндөтүүгө муктаж.
Айрым мүчүлүштүктөр:

Диссертациялык иште жетишилген ийгиликтер менен биргеликте мүчүлүштүктөр да жок эмес. Эксперттик текшерүүнүн натыйжасында төмөнкүдөй мүчүлүштөрдү белгилөөгө болот.

1. Диссертацияда азыркы этаптагы Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек арасын укуктук жөнгө салуунун эл аралык аспектисин толугураак чагылдыруу диссертациянын баалуулугун өстүрмөк.
2. Изилдөөдө Кыргыз Республикасындагы чек ара коопсуздугун чыңдоо боюнча өкмөттүн ишинин артыкчылыктуу багыттарына басым жасалган эмес.
3. Диссертациялык иштин кээ бир бөлүктөрүндө стилистикалык жана орфографиялык каталар орун алган.

Бирок, көрсөтүлгөн бул мүчүлүштүктөр сунуштама мүнөздө болуу менен диссертациялык иштин баалуулугун эч бир төмөндөтпөйт.

Сунуштар:

1. Диссертациялык ишти жана авторефераттарды талапка ылайык тариздөөнү жүргүзүү.

2. Мүмкүн болушунча көрсөтүлгөн мүчүлүштүктөрдү жоюу боюнча диссертациялык ишке түзөтүүлөрдү (толуктолорду) киргизүү.

Сунуштамалар:

1. Диссертацияда Кыргыз Республикасындагы чек ара коопсуздугун чыңдоо боюнча өкмөттүн ишинин артыкчылыктуу багыттарына басым жасап, кеңирирээк кароо диссертациянын мазмунун толуктоого жана анын баалуулугун көтөрүүгө мүмкүндүк берет.

Корутунду**:**

Аликулов Бакыт Макешевичтин “Кыргыз Республикасындагы чек ара коопсуздугун конституциялык-укутук жөнгө сулуу” аттуу темадагы диссертациялык иши жана алынган натыйжалар бири-бири менен өз ара ички байланышка ээ жана бул чөйрөдөгү теориялык изилдөөлөрдү объективдүү талдоонун негизинде келип чыккан. Диссертациялык иштин натыйжаларынын ички биримдиги иштин максатын аныктоо жана коюлган маселелер менен бышыкталган.

Диссертациялык иш анда иштеп чыгылган теориялык тыянактардын логикалык удаалаштыгы жана негиздүүлүгү менен мүнөздөлүп, колдонмо мүнөзгө жана мазмунунун өз ара байланышкан композициясына ээ, булардын баары автордун жеке салымын күбөлөндүрөт. Изилденген чөйрөдөгү аныкталган көйгөйлөрдү укуктук мейкиндикте чечүүнүн сунушталган жаңы ыктоолору жетиштүү деңгээлде аргументтелген жана буга чейинки белгилүү болгон чечимдерге салыштырмалуу сын көз-караште бааланган.

Диссертация аталган көйгөй боюнча ички биримдикке ээ болгон бир катар жаңы илимий натыйжаларды жана жоболорду, көйгөйлөрдү чечүү боюнча практикалык сунуштамаларды камтыйт, булар да автордун юридика илимине кошкон жеке салымын тастыктайт.

Диссертациялык кеңештин эксперти сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын мамлекеттик жана укук институтунун, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин, Ош мамлекеттик университетинин алдындагы Д 12.24.695 диссертациялык кеңешине 12.00.02 – конституциялык укук; муниципалдык укук адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Аликулов Бакыт Макешевичтин “Кыргыз Республикасындагы чек ара коопсуздугун конституциялык-укутук жөнгө сулуу” аттуу темадагы диссертациялык ишин жалпы эл алдында коргоого кабыл алууну сунуш кылат.

Жетектөөчү уюм катары: Аль-Фраби атындагы Казакстан Улуттук университетинин мамлекет жана укук теориясы жана тарыхы, конституциялык жана административдик укук кафедрасы, сунуштайт.

Расмий оппонент катары:

- биринчи расмий оппонент: Бейшембиев Э.Дж.- изилдөө көйгөйлөрүнө жакын болгон эмгектерге ээ болгон юридика илимдеринин доктору, доцент (12.00.02), сунуштайт.

-экинчи расмий оппонент: Тотубаева А.Т.– изилдөө көйгөйлөрүнө жакын болгон эмгектерге ээ болгон, юридика илимдеринин кандидаты, (12.00.02) , сунуштайт.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Кеңештин ишин улантабыз. Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү. Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясынын мүчөлөрүнүн Текшерүү актысы тиркелген, баштапкы документтер ишенимдүү жана жеткиликтүү негизгиде деген тыянак чыгарылган. Дагы суроолор барбы? Суроолор жок.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Анда эмесе уюштуруу маселесине өтөлү. Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиянын мүчөлөрү төмөнөкүлөрдү дайындоону сунуштайт:

Жетектөөчү уюм катары: Аль-Фраби атындагы Казакстан Улуттук университетинин мамлекет жана укук теориясы жана тарыхы, конституциялык жана административдик укук кафедрасы.

Расмий оппонент катары:

- **биринчи расмий оппонент: Бейшембиев Э.Дж.-** изилдөө көйгөйлөрүнө жакын болгон эмгектерге ээ болгон юридика илимдеринин доктору, доцент (12.00.02);

-экинчи расмий оппонент: Тотубаева А.Т.– изилдөө көйгөйлөрүнө жакын болгон эмгектерге ээ болгон, юридика илимдеринин кандидаты, (12.00.02);

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Чоң рахмат! Урматтуу диссертациялык кеңештин мүчөлөрү добуш берип койунуздар. Жыйындын катышуучуларынын бардыгы **макул.**

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Аликулов Бакыт Макешовичтин 12.00.02 – конституциялык укук; муниципалдык укук адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражасын изденип алуу үчүн жазылган «Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугун конституциялык-укуктук жөнгө салуу» деген темадагы диссертациясы боюнча Диссертациялык кенештин эксперттик комиссиясынын мүчөлөрүнүн кортундусу жана Текшерүү актысынын корутундуларына ылайык, баштапкы документтер ишенимдүү жана жеткиликтүү негизгиде экендиги угулду.

Төрайымдык кылуучу ю.и.д., доцент Жумабекова Т.А.: Ишибизди андан ары уланталы. Диссертациялык кенештин эксперттик комиссиясынын мүчөлөрүнүн кортундусун жана текшкрүү протоколун бекитүүгө өтөлү.

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Мамлекет жана укук институтуна, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине, Ош мамлекеттик университетине караштуу юридика илимдери боюнча Д 12.24.695 диссертациялык кеңеши

ТОКТОМ кылат:

1. Аликулов Бакыт Макешовичтин «Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугун конституциялык-укуктук жөнгө салуу» деген темадагы кандидаттык диссертациясы боюнча Диссертациялык кенештин эксперттик комиссиясынын кортундусу **бекитилсин.**

2.12.00.02 – конституциялык укук; муниципалдык укук адистиги боюнча Аликулов Бакыт Макешовичтин «Кыргыз Республикасынын чек ара коопсуздугун конституциялык-укуктук жөнгө салуу» деген темадагы кандидаттык диссертациясы **коргоого алынсын.**

3. Жетектөөчү уюм катары: Аль-Фраби атындагы Казакстан Улуттук университетинин мамлекет жана укук теориясы жана тарыхы, конституциялык жана административдик укук кафедрасы бекитилсин.

Расмий оппонент катары:

- биринчи расмий оппонент: **Бейшембиев Э.Дж.-** изилдөө көйгөйлөрүнө жакын болгон эмгектерге ээ болгон юридика илимдеринин доктору, профессор (12.00.02) бекитилсин.

-экинчи расмий оппонент: **Тотубаева А.Т.–** изилдөө көйгөйлөрүнө жакын болгон эмгектерге ээ болгон, юридика илимдеринин кандидаты, (12.00.02) бекитилсин.

Д 12.24.695 Диссертациялык кеңештин төрайымы:
юридика илимдеринин доктору, профессор **К.Г.Кулдышева**

Д 12.24.695 Диссертациялык кеңештин Окумуштуу катчысы, юридика илимдеринин доктору **К.С.Жылкичиева**